

AZ EGYENLŐ BÁNÁSMÓD HATÓSÁG TANÁCSADÓ TESTÜLETE

309/2/2011 (III.25.). TT. sz állásfoglalása

Az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. tv. hatályáról

Az Ebktv. rendelkezéseinek megtartására - bármely jogviszonyuk során - azok a személyek vagy szervezetek kötelesek, amelyekre a törvény személyi hatálya kiterjed. Ezen túlmenően a személyi hatály alá nem tartozó személyek vagy szervezetek azon jogviszonyaikban kötelesek a törvény rendelkezései betartani, amelyekre annak tárgyi hatálya kiterjed. (Személyi és tárgyi hatály).

A törvény hatálya alól kivett jogviszonyaik során az érintett szervek vagy személyek akkor sem kötelesek a törvény rendelkezéseit megtartani, ha egyébként rájuk a törvény személyi vagy tárgyi hatálya kiterjedne. (A törvény hatálya alól kivett jogviszonyok.)

Noha az Országgyűlés, a köztársasági elnök, az Alkotmánybíróság, az Állami Számvevőszék, az állampolgári jogok országgyűlési biztosa, a nemzeti és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosa és az adatvédelmi biztos, valamint a bíróságok és az ügyészség közhatalmi döntéseik és intézkedéseik során kötelesek az egyenlő bánásmód követelményének megtartására, ilyen döntéseiket vagy intézkedéseiket az Egyenlő Bánásmód Hatóság és más közigazgatási hatóság sem vizsgálhatja, arra hatáskörük nincs. Az általános hatáskörű bíróságok azonban – az egyenlő bánásmód követelményének megtartása szempontjából is - ezeket a döntéseket a reájuk irányadó eljárási szabályok szerint vizsgálhatják. (A hatóság eljárásának korlátai)

**A megyei bírósági végrehajtó és az önálló bírósági végrehajtó a bírósági szervezetrendszer része, így közhatalmi jellegű döntéseit a hatóság nem vizsgálhatja. A közjegyzők csak akkor képeik a bírósági szervezet részét, amikor nemperes eljárásokat folytatnak le: ezen esetben aktusaik a Hatóság által nem vizsgálhatóak. Egyéb jogszolgáltató eljárásaik, tevékenységük azonban a Hatóság által érdemben vizsgálhatóak.
(A hatósági hatáskör törvényi korlátozása.)**

A jogszabályok (törvény, miniszteri rendelet, önkormányzati rendelet) alkotmányos voltának vizsgálata kizárólag az Alkotmánybíróság hatáskörébe tartozik, azokat sem hatóságok, sem általános hatáskörű bíróságok nem vizsgálhatják.

A törvény 2004. január 27. napján lépett hatályba. Ennek megfelelően a jogszabály alapján igényérvényesítésre akkor van mód, ha a jogsértő cselekmény az Ebktv. hatályba lépését követően történt, vagy a jogsértő állapot a hatályba lépéskor fennállt. A törvény az Ebktv. alapján indult eljárások tekintetében elévülési határidőt nem állapít meg, így az igényérvényesítésnek akkor sincs elvi akadálya, ha a cselekmény egyéb jogági szabályok alapján már elévült volna.

Amennyiben az ügyfél kérelmét a jogsértő magatartás bekövetkeztétől számított egy éven túl nyújtja be, bírság kiszabására nincs lehetőség.

Az olyan esetekben, amikor a hatóság az eljárását hivatalból is megindíthatja, a hatóság az eljárásra okot adó jogsértésről való tudomásszerzését követő három hónapon túl vagy a jogsértés megtörténtét követő egy éven túl indítja meg hivatalbóli eljárását, a kérelmezettel szemben hátrányos jogkövetkezmenyként bírságot nem szabhat ki. (A törvény időbeli hatálya)

A hatóságok vagy bíróságok az egyenlő bánásmód megsértése esetén minden olyan esetben eljárhatnak, ha a jogsértés Magyarországon történt, ebben az esetben a nemzetközi magánjog általános szabályai szerint a nem magyar állampolgárságú személy által vagy sérelmére elkövetett jogsértés esetén a magyar Ebktv. szabályait kell alkalmazni. (Joghatóság és területi hatály)

Foglalkoztatási jogviszony vagy munkavégzésre irányuló egyéb jogviszony keretei közt megvalósuló zaklatás esetén – a törvény tárgyi hatálya folytán – rendszerint a munkáltató vonható eljárás alá.

A törvény személyi hatálya

A jogszabályhoz fűzött miniszteri indokolás szerint a törvény az egyenlő bánásmód megtartására kötelezettek körét kettősen határozza meg. A 4. §-ban felsorolt, tág értelemben közfeladatot ellátó szervezetek valamennyi jogviszonyukban kötelesek az egyenlő bánásmód követelményét megtartani (személyi hatály), míg az 5. § azokat a jogviszonyokat határozza meg, amelyek során a törvényben meghatározott fél - függetlenül attól, hogy a 4. § hatálya alá tartozik-e - köteles megtartani az egyenlő bánásmód követelményét (tárgyi hatály).

Az alábbiakban ismertetett szervek bármely jogviszonyaira kiterjed a törvény hatálya, így a belső szervezeti aktusaira és normáira, a harmadik személyekkel létrejött közigazgatási jogi vagy polgári jogi viszonyaikra is.

4. § Az egyenlő bánásmód követelményét

- a) a magyar állam,
 - b) a helyi és kisebbségi önkormányzatok, ezek szervei,
 - c) a hatósági jogkört gyakorló szervezetek,
 - d) a fegyveres erők és a rendvédelmi szervek,
 - e) a közalapítványok, a köztestületek,
 - f) a közszolgáltatást végző szervezetek,
 - g) a közoktatási és a felsőoktatási intézmények (a továbbiakban együtt: oktatási intézmény),
 - h) a szociális, gyermekvédelmi gondoskodást, valamint gyermekjóléti szolgáltatást nyújtó személyek és intézmények,
 - i) a muzeális intézmények, a könyvtárak, a közművelődési intézmények,
 - j) az önkéntes kölcsönös biztosítópénztárak, a magánnyugdíj pénztárak,
 - k) az egészségügyi ellátást nyújtó szolgáltatók,
 - l) a pártok, valamint
 - m) az a)-l) pontok alá nem tartozó költségvetési szervek
- jogviszonyaik létesítése során, jogviszonyaikban, eljárásaik és intézkedéseik során (a továbbiakban együtt: jogviszony) kötelesek megtartani.

a) a magyar állam

Az Ebktv. 4.§ a) pontjában megfogalmazott követelmények az államra, mint a polgári jogok alanyára vonatkoznak.

Az állam - mint a vagyoni jogviszonyok alanya - jogi személy. Az államot a polgári jogviszonyokban - ha jogszabály ettől eltérően nem rendelkezik - a pénzügyminiszter képviseli. Ezt a jogkörét más állami szerv útján is gyakorolhatja, vagy más állami szervere átruházhatja.¹

Az állam viszonylag ritkán vesz részt közvetlenül a polgári jogi jogviszonyokban, általában valamely szerve a jogok és a kötelezettségek címzettje, így a Magyar Állam kifejezett nevesítése szubszidiárius jellegű.²

b) A helyi és kisebbségi önkormányzatok, ezek szervei

A helyi önkormányzatok és szerveik

A helyi önkormányzat szervezetrendszerének alapelveit az Alkotmány szabályozza, míg a működés részleteinek alapvető normáira az önkormányzati törvény³ rendelkezései irányadók.

Az Alkotmány szövege értelmében a község, a város, a főváros és kerületei, valamint a megye választópolgárainak közösségét megilleti a helyi önkormányzás joga. A helyi önkormányzás a választópolgárok közösségét érintő helyi közügyek önálló, demokratikus intézése, a helyi közhatalomnak a lakosság érdekében való gyakorlása. A helyi önkormányzati jogokat és kötelezettségeket törvény határozza meg. A község, a város, a főváros és kerületei, valamint a megye önkormányzata (a helyi önkormányzat) a feladat- és hatáskörébe tartozó helyi érdekű közügyekben önállóan jár el.⁴

A települési önkormányzat feladata a helyi közszolgáltatások körében különösen: a településfejlesztés, a településrendezés, az épített és természeti környezet védelme, a lakásgazdálkodás, a vízrendezés és a csapadékvíz elvezetés, a csatornázás, a köztemető fenntartása, a helyi közutak és közterületek fenntartása, helyi tömegközlekedés, a köztisztaság és településtisztaság biztosítása; gondoskodás a helyi tűzvédelemről, közbiztonság helyi feladatairól; közreműködés a helyi energiaszolgáltatásban, a foglalkoztatás megoldásában; az óvodáról, az alapfokú nevelésről, oktatásról, az egészségügyi, a szociális ellátásról, valamint a gyermek és ifjúsági feladatokról való gondoskodás; a közösségi tér biztosítása; közművelődési, tudományos, művészeti tevékenység, sport támogatása; a nemzeti és etnikai kisebbségek jogai érvényesítésének a biztosítása; az egészséges életmód közösségi feltételeinek elősegítése.⁵

Az önkormányzati feladatokat a képviselő-testület és szervei: a polgármester, a képviselő-testület bizottságai, a részönkormányzat testülete, a képviselő-testület hivatala látják el.⁶

A polgármester az önkormányzati, valamint az államigazgatási feladatait, hatásköreit a képviselő-testület hivatalának (Polgármesteri Hivatal) közreműködésével látja el.⁷ A Polgármesteri Hivatal szakmai-közigazgatási vezetője a jegyző, akit a képviselő-testület pályázat alapján nevez ki.

¹ Ptk. 28. § (1) bekezdése

² Lásd még kapcsolódó jogesetként: Legfelsőbb Bíróság BH. 2002. 235.

³ A helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény, továbbiakban: Ötv.

⁴ Ötv. 1. § (1) bekezdés.

⁵ Ötv. 8. § (1) bekezdés.

⁶ Ötv. 8. § (2) bekezdés.

⁷ Ötv. 35. § (1) bekezdés.

Az önkormányzat döntése rendelet vagy határozat formájában jelenik meg, ezen túlmenően az önkormányzat vagy szervei magánjogi viszonyok alanya is lehet.

Az önkormányzat, és szervei bármely jogviszonyára kiterjed a törvény hatálya, akár belső (az önkormányzat és szervei közötti) akár külső (az önkormányzat és állampolgárai közötti) viszonyokról van szó. Az önkormányzat képviselő testülete különösen a rendeletalkotás során, az önkormányzat és szervei egyéb határozataik meghozatala során is kötelesek a törvény megtartására. Amennyiben az önkormányzat vagy szerve valamilyen magánjogi jogviszony alanya, az ezzel kapcsolatos jogügyletei során is köteles a törvény rendelkezéseinek megtartására. Ugyanígy ha az önkormányzat vagy valamely szerve vagy képviselője ilyen minőségében közszereplést vállal, az egyenlő bánásmód követelményét be kell tartania, az ettől eltérő értelmezés önkényesen szűkítené a hatály fogalmát: a helyi érdekű közügyek gyakorlása – mint alapvető önkormányzati hatáskör - ugyanis szükségképpen megvalósulhat közszerepléssel is.

A képviselő-testület a törvény által nem szabályozott helyi társadalmi viszonyok rendezésére, továbbá törvény felhatalmazása alapján, annak végrehajtására önkormányzati rendeletet alkot.⁸ Az önkormányzati rendelet: jogszabály.⁹ *Más jogszabályokhoz hasonlóan az önkormányzati rendelet alkotmányossági (törvényességi) szempontú felülvizsgálata az Alkotmánybíróság hatáskörébe tartozik.*¹⁰ Amennyiben egy jogszabály nem felel meg az egyenlő bánásmód követelményének, úgy az Alkotmánybíróság az Alkotmány általános, diszkriminációt tiltó rendelkezési alapján megsemmisítheti azt; a jogszabályok felülvizsgálatára az Ebktv. alapján nincs mód.

A jogszabályok, így egyebek mellett az önkormányzati rendeletek alkotmánybírósági felülvizsgálatát bárki kérheti, ehhez még a jogi érdekelttség valószínűsítése sem szükséges.¹¹

A kisebbségi önkormányzatok és szerveik

A kisebbségi törvény¹² szabályozza a kisebbségi önkormányzatok jogállását. A Magyar Köztársaságban a kisebbségek joga települési, területi és országos kisebbségi önkormányzat létesítése. A kisebbségi önkormányzatok alapvető feladata a kisebbségek érdekeinek védelme és képviselete az ezen önkormányzatok részére törvényben megállapított feladat- és hatáskörök gyakorlásával.¹³

Az egyes kisebbségek községben, városban és a főváros kerületeiben települési, továbbá a megyében és a fővárosban területi kisebbségi önkormányzatot, valamint országos

⁸ Ötv. 16. § (1) bekezdés

⁹ A Magyar Köztársaság Alkotmánya 7/A § (2) bekezdése szerint: jogszabály a törvény, a kormányrendelet, a Magyar Nemzeti Bank elnökének rendelete, a miniszterelnöki rendelet, a miniszteri rendelet, a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete elnökének rendelete, a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság elnökének rendelete és az önkormányzati rendelet. Jogszabály továbbá a Honvédelmi Tanács rendkívüli állapot idején és a köztársasági elnök szükségállapot idején kibocsátott rendelete.

¹⁰ Az Alkotmánybíróságról szóló 1989. évi XXXII. törvény (Abtv.) 1. § (b) és (c) pont

¹¹ Abtv. 21. § (2) bekezdése.

¹² A nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló 1993. évi LXXVII. törvény, továbbiakban: Nek. tv. értelmében kisebbségi önkormányzatnak minősül a törvényben meghatározott közszolgáltatási feladatokat ellátó, testületi formában működő, jogi személyiséggel rendelkező, demokratikus választások útján a kisebbségi törvény alapján, külön törvény által meghatározott eljárási rendben létrehozott szervezet, amely a kisebbségi közösséget megillető jogosultságok érvényesítésére, a kisebbségek érdekeinek védelmére és képviseletére, a kisebbségi közügyek települési, területi (megyei, fővárosi) vagy országos szinten történő önálló intézésére jön létre,

¹³ Nek. tv. 5. § (1); bekezdése, 5/A. §.

kisebbségi önkormányzatot hozhatnak létre.¹⁴ A törvény értelmében kisebbségi önkormányzatot alakíthat a bolgár, a cigány (romani, illetve beás), a görög, a horvát, a lengyel, a német, az örmény, a román, a ruszin, a szerb, a szlovák, a szlovén és az ukrán kisebbség.

A kisebbségi önkormányzatnak, a helyi önkormányzatokhoz hasonlóan, minden jogviszonyában és eljárásában meg kell tartania az egyenlő bánásmód követelményét. A kisebbségi önkormányzat szervei: a kisebbségi önkormányzati képviselő, a kisebbségi önkormányzat elnöke és elnökhelyettese, a kisebbségi önkormányzat bizottsága.

a hatósági jogkört gyakorló szervezetek

A hatósági jogkört gyakorló szervezetek eljárása során az egyenlő bánásmód követelményét meg kell tartani.

A hatósági jogkör mint e szervezetek közös jellemzője elsősorban közigazgatási jogi kategória. A hatósági ügy intézésére hatáskörrel rendelkező államigazgatási szerv, helyi önkormányzat képviselő testület és annak szervei, bizonyos körben, a jegyző, a képviselő testület hivatalának ügyintézője, a megyei jogú város kerületi hivatalának vezetője, a hatósági igazgatási társulás, továbbá a nem közigazgatási feladat ellátására létrehozott egyéb szervezet, köztestület vagy személy, amelyet (akit) törvény vagy törvény felhatalmazása alapján kormányrendelet jogosít fel közigazgatási hatósági jogkör gyakorlására.¹⁵

Hatósági ügy:¹⁶ minden olyan ügy, amelyben a közigazgatási hatóság az ügyfelet érintő jogot vagy köteletséget állapít meg, adatot, tényt vagy jogosultságot igazol, hatósági nyilvántartást vezet vagy hatósági ellenőrzést végez, illetve a tevékenység gyakorlásához szükséges nyilvántartásba vétel vagy az onnan való törlés (különösen köztestületek, vagy más, a foglalkozás gyakorlását kötelező tagsághoz kötő szervezet esetében). A hatósági jogkör az adott szervezet törvényben vagy törvény felhatalmazása alapján kormányrendeletben meghatározott jogok és kötelezettségek megállapításának lehetőségét, illetve kötelezettségét magában foglaló jogosítványainak összességével azonosítható.

A Ket. szélesebb körben határozza meg a hatóságot, azt nem kizárólag az államigazgatási (közigazgatási és önkormányzati igazgatási) szervekkel azonosítja.

Bizonyos szervek abban az esetben tekintendők hatóságnak, azaz akkor járnak el hatósági jogkörben, ha az adott hatósági ügy intézésére hatáskörrel rendelkeznek.

Tipikus hatósági jogalkalmazónak tekinthetjük a jegyzőt, aki például első fokú építésügyi hatósági jogkörben jár el. Példaként hozhatjuk fel a bányahatóságokat, hírközlési felügyelet, Versenyhivatal, környezetvédelmi hatóságokat.

A Ket. maga is előírja a hatóságoknak az egyenlő bánásmód követelményének megtartását¹⁷, de további különös szabályokat nem állapít meg annak megsértése esetére.

Hatósági jogkört gyakorló szervezeteknek minősülnek az Ebktv. értelmében azok a szakigazgatási szervek, amelyek alapvetően szakmai tevékenységet végeznek, azonban e tevékenységük mellé államigazgatási, illetve hatósági feladatok is társulnak. Ilyen például az Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálatot, az állategészségügyi és élelmiszerellenőrző állomásokat, vagy a növény-egészségügyi állomásokat.

¹⁴ Nek. tv. 21. § (1) bekezdés.

¹⁵ Ket. 12. § (3) bekezdés a-d) pontok

¹⁶ Ket. 12. § (2) bekezdés

¹⁷ Ket. 2. § (1)-(2) bekezdések

A törvény a hatósági jogkör kapcsán viszonylag széles körben határozza meg a törvény személyi hatálya alá tartozó szervezetek körét. A szervezeteken kívül létezhet egyébként olyan személy is, akihez törvény vagy kormányrendelet bizonyos esetekre hatósági jogkört delegál. Az állatorvos, vagy a légi jármű parancsnoka bizonyos esetekben jogosult, sőt köteles hatósági jogkörével,¹⁸ intézkedési lehetőségével élni.

a) A fegyveres erők és rendvédelmi szervek

Az Alkotmány VIII. fejezete szól a Magyar Honvédségről, mint fegyveres erőről és a rendvédelmi szervekről.

A Magyar Honvédség alapvető kötelessége a haza katonai védelme és a nemzetközi szerződésből eredő kollektív védelmi feladatok ellátása.¹⁹

A Rendőrségnek, mint legfőbb rendvédelmi szervnek feladata a közbiztonság és a közrend védelme, valamint az államhatár őrzése, a határforgalom ellenőrzése és az államhatár rendjének fenntartása.²⁰

Ezen túlmenően – a Polgári védelemről szóló jogszabályok fogalom-meghatározása szerint²¹-rendvédelmi szervnek tekintjük a *Nemzeti adó és Vámhivatalt*,²² a polgári nemzetbiztonsági szolgálatokat,²³ a büntetés-végrehajtási szervezetet,²⁴ a hivatásos polgári védelmi szerveket,²⁵ valamint a hivatásos állami és önkormányzati tűzoltóságot.²⁶

e) A közalapítványok és köztestületek

A közalapítvány olyan alapítvány, amelyet az Országgyűlés, a Kormány, valamint a helyi önkormányzat vagy kisebbségi önkormányzat képviselő-testülete közfeladat ellátásának folyamatos biztosítása céljából hoz létre.²⁷ A kormány által alapított közalapítványok fokozatos felszámolását a 1159/2010. (VII. 30.) Korm. Határozat, továbbá a 1316/2010. (XII. 27.) Korm. Határozat rendelte el, végrehajtásuk folyamatban van.

A köztestület önkormányzattal és nyilvántartott tagsággal rendelkező szervezet, amelynek létrehozását törvény rendeli el. A köztestület a tagságához, illetőleg a tagsága által végzett tevékenységhez kapcsolódó közfeladatot lát el. A köztestület jogi személy. Köztestület különösen a Magyar Tudományos Akadémia, a gazdasági, illetve a szakmai kamara.²⁸

¹⁸ Ez azonban nem hatósági jogalkalmazást jelent.

¹⁹ Alkotmány 40/A. § (1) bekezdés.

²⁰ Alkotmány 40/A. § (2) bekezdése. Lásd még a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény 1. §-át.

²¹ *A polgári védelemről szóló 1996. évi XXXVII. törvény 2. § (1) bekezdés g) pontja. A jogszabály Nemzeti Adó és Vámhivatal helyett még jogelődjét, a Vám- és Pénzügyőrséget említi.*

²² *A Nemzeti Adó és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. Törvény. Hatályos 2011. január 1-jétől.*

²³ A nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény 1. §-a szerint 1. § A Magyar Köztársaság nemzetbiztonsági szolgálatai: az Információs Hivatal, az *Alkotmányvédelmi Hivatal*, a Katonai Felderítő Hivatal, a Katonai Biztonsági Hivatal, a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat; ezeken belül polgári nemzetbiztonsági szolgálat az Információs Hivatal, a Nemzetbiztonsági Hivatal és a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat. A Katonai Felderítő Hivatal, a Katonai Biztonsági Hivatal katonai nemzetbiztonsági szolgálatnak minősül, és országos hatáskörű költségvetési szervként terjed ki rá a törvény hatálya.

²⁴ A büntetés-végrehajtási szervezetről szóló 1995. évi CVII. törvény 1. § (1) bekezdés.

²⁵ A katasztrófák elleni védekezés irányításáról, szervezetéről és a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésről szóló 1999. évi LXXIV. törvény 25. §-a a katasztrófavédelem polgári védelmi szervei az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság és ennek területi szervei.

²⁶ A tűz elleni védekezésről, műszaki mentésről és tűzoltóságról szóló 1996. évi XXXI. törvény 30. § (1) bekezdése. A 23. § (1) bekezdése szerint a tűzoltóság országos irányítását a Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság látja el.

²⁷ Ptk. 74/G. § (1) bekezdése szabályozta. A szakaszt a 2006. évi LXV. Törvény 1. § (1) bekezdése hatályon kívül helyezte. 2006. augusztus 28. napjától újabb közalapítvány nem hozható létre.

²⁸ Ptk. 65. § (1) és (2) bekezdés.

Gazdasági kamaráknak tekintjük a kereskedelmi és iparkamarákat, az agrárkamarákat,²⁹ de ilyenek minősül pl. a Magyar Orvosi Kamara, a Magyar Gyógyszerész Kamara, a Magyar Állatorvosi Kamara, a Magyar Könyvvizsgálói Kamara, ügyvédi kamarák stb.

g) A közoktatási és felsőoktatási intézmények

A közoktatás szakmailag önálló nevelési intézményei az óvodák, nevelési-oktatási intézményei az iskolai végzettséget, szakképesítést igazoló bizonyítvány kiadására jogosult iskolák, továbbá az alapfokú művészetoktatási intézmények és a kollégiumok.³⁰

Közoktatási intézményt az állam, a helyi önkormányzat, a települési, területi kisebbségi önkormányzat, az országos kisebbségi önkormányzat, a Magyar Köztársaságban nyilvántartásba vett egyházi jogi személy, továbbá a Magyar Köztársaság területén alapított és itt székhellyel rendelkező, jogi személyiséggel rendelkező gazdálkodó szervezet, alapítvány, egyesület és más jogi személy, továbbá természetes személy alapíthat és tarthat fenn, ha a tevékenység folytatásának jogát - jogszabályban foglaltak szerint - megszerezte. Természetes személy egyéni vállalkozóként alapíthat és tarthat fenn közoktatási intézményt.³¹

Közoktatási intézmények: az óvoda, az általános iskola, a szakiskola, a gimnázium, a szakközépiskola, a gyógypedagógiai konduktív nevelési-oktatási intézmény, az alapfokú művészetoktatási intézmény, a diákotthon és a kollégium.³²

Felsőoktatási intézmény egyetem vagy főiskola lehet.³³ A magyarországi felsőoktatási intézmények listáját a Felsőoktatási törvény melléklete tartalmazza.³⁴

Felsőoktatási intézményt önállóan vagy más jogosulttal együttesen a magyar állam, helyi önkormányzat, országos kisebbségi önkormányzat, a Magyar Köztársaságban nyilvántartásba vett egyházi jogi személy, beleértve a jogi személyiséggel rendelkező szervezeti egységét is (a továbbiakban: egyházi jogi személy), a Magyar Köztársaság területén székhellyel rendelkező gazdálkodó szervezet, a Magyar Köztársaságban nyilvántartásba vett alapítvány vagy közalapítvány alapíthat.³⁵

A felsőoktatási intézmények által a tanulókkal létesített viszony: hallgatói jogviszony, így az egyetemek, főiskolák jogviszonyai elkülönülnek az alapítóik és fenntartóik egyéb jogviszonyaitól, így még akkor is kiterjed rájuk a törvény hatálya, ha alapítóikra nem terjedne ki.³⁶

h) A szociális, gyermekvédelmi gondoskodást, valamint gyermekjóléti szolgáltatást nyújtó személyek és intézmények

A szociális törvény³⁷ a szociális biztonság megteremtése és megőrzése érdekében meghatározza az állam által biztosított egyes szociális ellátások formáit, szervezetét, a szociális ellátásokra való jogosultság feltételeit, valamint érvényesítésének garanciáit.

²⁹ A gazdasági kamarákról szóló 1999. évi CXXI. törvény 3. § (3) bekezdés.

³⁰ Közokt. tv. 3. § (1) bekezdés.

³¹ Közokt. tv. 3. § (2) bekezdés.

³² Közokt. tv., lásd még az Ebktv. 27. és 28. §-ához fűzött magyarázatot.

³³ A felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvény 18. § (1) bekezdés, továbbiakban: Felsőoktatási törvény

³⁴ Felsőoktatási törvény 1. számú melléklete.

³⁵ Felsőoktatási törvény 7. § (1) bekezdés.

³⁶ Lásd Legfelsőbb Bíróság EBH 2005. 1216. és BH. 2006. 14.

³⁷ 1993. évi III. törvény a szociális igazgatásról és a szociális ellátásokról, továbbiakban: Szocvtv.

Ápolást, gondozást nyújtó intézmény az idősök otthona, a pszichiátriai betegek otthona, a szenvedélybetegek otthona, a fogyatékos személyek otthona, valamint a hajléktalanok otthona.³⁸

Ha a gyermek testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges ellátás a szülő beleegyezésével nem biztosítható és ez a helyzet a gyermek fejlődését veszélyezteti, a települési önkormányzat jegyzője, illetve a gyámhivatal a veszélyeztetettség mértékétől függően az alább felsorolt intézkedések valamelyikét megteszi: védelembe vétel, családba fogadás, ideiglenes hatályú elhelyezés, átmeneti nevelésbe vétel, tartós nevelésbe vétel, a nevelési felügyelet elrendelése, utógondozás elrendelése, utógondozói ellátás elrendelése.³⁹

A személyes gondoskodás keretébe tartozó gyermekjóléti alapellátás – egyebek mellett - a gyermekjóléti szolgáltatás.⁴⁰

A gyermekvédelmi törvényben és a külön jogszabályban meghatározott személyi és tárgyi feltétellel rendelkező bármely, az alábbiakban felsorolt természetes személy, jogi személy és jogi személyiség nélküli gazdasági társaság⁴¹ folytathat gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltató tevékenységet, illetve ennek érdekében intézményt létesíthet, helyettes szülőt foglalkoztathat, illetve helyettes szülői vagy nevelőszülői hálózatot működtethet. A szolgáltatást nyújthatja: a közigazgatási szerv, a helyi önkormányzat, a helyi kisebbségi önkormányzat és az egyéb állami szerv, a magyarországi székhelyű egyházi jogi személy, a gyermekjóléti és gyermekvédelmi vállalkozói engedéllyel rendelkező természetes személy, a magyarországi székhelyű jogi személy, jogi személyiség nélküli gazdasági társaság, az a jogi személyiséggel rendelkező gazdálkodó szervezet, illetve jogi személyiség nélküli gazdasági társaság, amelynek székhelye, központi ügyvezetése vagy üzleti tevékenységének fő helye az Európai Gazdasági Térségről szóló megállapodásban részes, illetve nemzetközi szerződés alapján azonos jogállást élvező más államban van, ha az e törvényben és más jogszabályban meghatározott feltételek szerint, működési engedély alapján gondoskodik a gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltató tevékenység biztosításához szükséges feltételekről.

a) a muzeális intézmények, a könyvtárak, a közművelődési intézmények,

Ezen intézmények meghatározását, és a működésükre vonatkozó alapvető szabályokat a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló törvény⁴² tartalmazza. A törvény egyébként maga is rögzíti a diszkrimináció bármely formájának tilalmát, amikor 2. §-ában kimondja: „Az e törvényben meghatározott jogok érvényesítése során az egyenlő bánásmód követelményét meg kell tartani.” E jogok felsorolása a 4. §-ban található, amely – többek között – a kulturális örökség javainak megismeréséhez, a nyilvános könyvtári ellátás rendszerének valamint a muzeális és közművelődési intézmények szolgáltatásainak igénybevételéhez fűződő jogokat emeli ki.

j) az önkéntes kölcsönös biztosítópénztárak, a magánnyugdíj pénztárak

³⁸ Szocvtv. 67. § (2) bekezdés.

³⁹ Gyermekvédelmi törvény 15. § (4) bekezdés.

⁴⁰ Gyermekvédelmi törvény 165. § (2) bekezdés.

⁴¹ Gyermekvédelmi törvény 98. § (1) bekezdés és 5. § s) pont.

⁴² 1997. évi CXL. törvény

Az önkéntes kölcsönös biztosítópénztárak meghatározását és a működésükre vonatkozó alapvető szabályokat az Önkéntes Kölcsönös Biztosító Pénztárakról szóló törvény,⁴³ a magánnyugdíjpénztárak definícióját és alapvető működési szabályait pedig a magánnyugdíjról és a magánnyugdíjpénztárakról szóló törvény⁴⁴ tartalmazza.

k) az egészségügyi ellátást nyújtó szolgáltatók

A különböző egészségügyi ellátásokat az egészségügyi törvény⁴⁵ sorolja fel. Az ilyen ellátásokat nyújtó szolgáltatók – a jogszabály szóhasználata szerint „egészségügyi szolgáltatók” - definícióját az Eütv. 3. § f) pontja tartalmazza: a tulajdoni formától és a fenntartótól függetlenül minden, egészségügyi szolgáltatás nyújtására és az egészségügyi hatóság által kiadott működési engedély alapján jogosult egyéni egészségügyi vállalkozó, jogi személy vagy jogi személyiség nélküli szervezet.

A törvény kifejezetten előírja az egyenlő bánásmód követelményét, amikor a 7. § (1) bekezdésében kimondja, hogy „minden betegnek joga van – jogszabályban meghatározott keretek között – az egészségi állapota által indokolt, megfelelő, folyamatosan hozzáférhető és az egyenlő bánásmód követelményének megfelelő egészségügyi ellátáshoz.”

l) a pártok

A pártok működéséről és gazdálkodásáról szóló törvény értelmében a pártok olyan társadalmi szervezetek, amelyek nyilvántartott tagsággal rendelkeznek, és amelyek a nyilvántartásba vételüket végző bíróság előtt kinyilvánítják, hogy a pártok működéséről és gazdálkodásáról szóló törvény rendelkezéseit magukra nézve kötelezőnek ismerik el.⁴⁶

A pártok alapvetően társadalmi szervezetek, fő szabály szerint irányadók rájuk az egyesülési jogról szóló törvénynek⁴⁷(egyesülési törvény) a társadalmi szervezetekre vonatkozó általános szabályai. A pártalapításhoz ennek megfelelően az szükséges, hogy legalább tíz alapító tag a párt megalakítását kimondja, alapszabályát megállapítsa, ügyintéző és képviselői szerveit megválassza. A párt a többi társadalmi szervezethez hasonlóan bírósági nyilvántartásba vétellel jön létre, amelynek a speciális szabályok kötelezőként való elismerése sajátos többletfeltétele.

A pártok ugyanakkor sajátos, az Alkotmány 3. §-ában is rögzített státuszuknak és funkciójuknak (a népakarat kialakításában és kinyilvánításában, azaz a politikai hatalom gyakorlásában való közvetlen részvételüknek) köszönhetően több vonatkozásban privilegizált helyzetben vannak a többi társadalmi szervezethez képest: így pl. az ügyészség nem gyakorol közvetlen törvényességi felügyeletet: az ügyésznek csupán arra van lehetősége, hogy a párt törvénysértő működése esetén keresetet indítson a párt ellen; az országgyűlési választáson, a szavazáson részt vett választók szavazatának legalább 1%-át megszerző pártok jelentős és rendszeres állami támogatásban részesülnek.

Mindezekre való tekintettel a jogalkotó azon, „tág értelemben közfeladatot ellátó szervezetek” között helyezte el a pártokat, amelyek kivétel nélkül „valamennyi jogviszonyukban kötelesek az egyenlő bánásmód követelményét megtartani”.⁴⁸

⁴³ 1993. évi XCVI. törvény

⁴⁴ 1997. évi LXXXII. törvény

⁴⁵ Az egészségügyről szóló 1997. évi LXXXIII. Törvény.

⁴⁶ A pártokról szóló 1989. évi XXXIII. törvény 1. §-a.

⁴⁷ Az egyesülési jogról szóló 1989. évi II. törvény.

⁴⁸ Indokolás az Ebktv. 4-5. §-hoz

A pártok vonatkozásában még egy sajátosságra kell felhívni a figyelmet. Noha az Ebktv. 6. § (1) d) pontja értelmében a törvény hatálya nem terjed ki a társadalmi szervezetek tagjai között fennálló, a tagsággal összefüggő jogviszonyokra, ugyanezen szakasz (2) b) pontja kifejezetten kimondja, hogy e rendelkezés a pártok jogviszonyai vonatkozásában nem alkalmazható, azaz a pártok a tagok között fennálló, tagsággal összefüggő jogviszonyok tekintetében sem mentesülnek az egyenlő bánásmód követelményének megtartása alól.

Ugyanakkor, mivel a pártok értelemszerűen politikai értékek mentén szerveződnek, az Ebktv. 8. § j) pontjában meghatározott tulajdonság („politikai vagy más vélemény”) alapján a pártok jogszerűen alkalmazhatnak különbségtételt akár tagjaik között is.

m) az a)-l) pontok alá nem tartozó költségvetési szervek jogviszonyaik létesítése során, jogviszonyaikban, eljárásaik és intézkedéseik során (a továbbiakban együtt: jogviszony) kötelesek megtartani.

Az államháztartásról szóló törvény⁴⁹ 87. § (1) bekezdésében foglalt leírás szerint a költségvetési szerv az államháztartás részét képező olyan jogi személy, amely a társadalmi közös szükségletek kielégítését szolgáló jogszabályban, határozatban, alapító okiratban meghatározott állami feladatokat alaptevékenységként, nem haszonszerzés céljából, az alapító okiratban megjelölt szerv szakmai és gazdasági felügyelete mellett, az alapító okiratban rögzített illetékességi és működési körben, feladatvégzési és ellátási kötelezettséggel végzi.

A költségvetési szerveknek öt altípusa létezik:

- a) a központi költségvetési szerv;
- b) helyi önkormányzati valamint a helyi kisebbségi önkormányzati költségvetési szerv;
- c) a társadalombiztosítási költségvetési szerv;
- d) az országos kisebbségi önkormányzati költségvetési szerv;
- e) a köztestületi költségvetési szerv.

A költségvetési szerv a Magyar Államkincstár által vezetett törzskönyvi nyilvántartásba történő bejegyzéssel jön létre.⁵⁰ Az Áht. 88/A. § (1) bekezdése értelmében a költségvetési szervek törzskönyvi nyilvántartása közhiteles és nyilvános. Amennyiben valamely szerveről el kell dönten, hogy az Ebktv. 4. § m) pontjának hatálya alá tartozik-e, erre a Magyar Államkincstárnál vezetett törzskönyvi nyilvántartás alapján van lehetőség.

A törvény tárgyi hatálya

5. § Az egyenlő bánásmód követelményét a 4. §-ban foglaltakon túl az adott jogviszony tekintetében köteles megtartani,

- a) aki előre meg nem határozott személyek számára szerződés kötésére ajánlatot tesz vagy ajánlattételre felhív,
- b) aki az ügyfélforgalom számára nyitva álló helyiségeiben szolgáltatást nyújt vagy árut forgalmaz,

⁴⁹ 1992. évi XXXVIII. törvény, továbbiakban Áht.

⁵⁰ Az Áht. 88. § (1) bekezdése értelmében a költségvetési szerv alapítására az alábbiak szerint kerülhet sor: központi költségvetési szerv, társadalombiztosítási költségvetési szerv, amelyet az Országgyűlés, a Kormány, vagy – az autonóm államigazgatási szerv és a kormányhivatal kivételével – a fejezetet irányító szerv alapíthat; helyi önkormányzati költségvetési szerv, amelyet a helyi önkormányzat, a helyi önkormányzat jogi személyiséggel rendelkező társulása, a többcélú kistérségi társulás alapíthat; helyi kisebbségi önkormányzati költségvetési szerv, amelyet külön törvény alapján a helyi kisebbségi önkormányzat, vagy a helyi kisebbségi önkormányzat jogi személyiségű társulása alapíthat; országos kisebbségi önkormányzati költségvetési szerv, amelyet külön törvény alapján az országos kisebbségi önkormányzat, vagy az országos kisebbségi önkormányzat jogi személyiségű társulása alapíthat; köztestületi költségvetési szerv, amelyet külön törvény alapján a köztestület alapíthat.

c) az állami támogatás felhasználása során létrejövő jogviszonyai tekintetében az állami támogatásban részesülő egyéni vállalkozó, jogi személy, illetve jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet az állami támogatás igénybevételétől kezdődően mindaddig, amíg az állami támogatás felhasználását az arra jogosult szerv a rá vonatkozó szabályok szerint ellenőrizheti, valamint

d) a munkáltató a foglalkoztatási jogviszony, az utasításadásra jogosult személy a munkavégzésre irányuló egyéb jogviszony, illetve az ezekkel közvetlenül összefüggő jogviszonyok tekintetében.

A közszféra tekintetében a jogalkotó viszonylag széleskörűen határozza meg a törvény személyi hatályát: az egyenlő bánásmód követelményét a tág értelemben vett közfeladatot ellátó szervezetek valamennyi jogviszonyukban, eljárásuk és intézkedésük során kötelesek érvényesíteni.

Ezzel szemben az Ebktv. 5. §-a azt határozza meg, hogy mely magánjogi jogviszonyokban, a tipikusan magánjogi szereplők milyen csoportjainak vonatkozásában követelhető meg és kényszeríthető ki az egyenlő bánásmód elvének megtartása. Az Ebktv. 5. §-a alapján a magánszféra szereplőinek négy csoportja esik az Ebktv. hatálya alá.

5. § a) pont

Az 5. § a) pontjában szabályozott esetben – az Indokolás szerint – a jogviszony nyilvános jellege indokolja a követelmény megtartásának kötelezettségét. Az a személy, aki előre meg nem határozott személyek számára szerződés kötésére ajánlatot tesz, vagy ajánlattételre felhív, az egyébként magánjogi jellegű jogviszonyt nyilvánossá teszi, kilép tehát abból a körből, amelyen belül a magánszféra védelméhez erősebb érdek fűződik, mint az egyenlő bánásmód követelményének kikényszerítéséhez.

Az a) pont kétféle magatartást von az Ebktv. hatálya alá: a szerződéskötésre irányuló ajánlattétel szabályait a Ptk. 211. §-a szabályozza. A Ptk. kommentárjának értelmében az ajánlat olyan megállapodást kezdeményező nyilatkozatot jelent, amely legalább a törvény alapján lényegesnek tekintett szerződéses elemeket tartalmazza, s egyértelműen kitűnik belőle, hogy az abban foglaltak ügyletkötési akaratot tükröznek, tehát a nyilatkozó – elfogadás esetén – azt magára nézve kötelezőnek ismeri el.⁵¹

Az Ebktv. gyakorlati alkalmazásának szempontjából nagyobb jelentőségű csoport azoké, akik előre meg nem határozott személyeket ajánlattételre felhívnak, hiszen ajánlattételre való felhívásnak minősül például az „eladási vagy vételi szándék hirdetése az újságban, [vagy] árulista, árjegyzék megküldése több címre”.⁵² Mindez azt jelenti, hogy amennyiben például valaki kizárólag az ismerősei körében keres a tulajdonában álló lakásához bérlőt vagy kívánja azt értékesíteni - ide értve az internetes közösségi oldalak kifejezetten zárt felhasználói csoportját is - , nem vonható jogi felelősségre a különbségtétel alapján még akkor sem, ha valamely védett csoporthoz tartozó személyt eleve kizár a szerződést kötők köréből. Abban az esetben azonban, amikor a lakástulajdonos hirdetést ad fel (tehát előre meg nem határozott személyeket ajánlattételre felhív), és ennek nyomán jár el ugyanígy, úgy a törvény hatálya alá tartozik, tehát vele szemben az egyenlő bánásmód megsértése miatt szankciók érvényesíthetők.

5. § b) pont

⁵¹ Complex Jogtár: kommentár a Ptk.-hoz

⁵² Eörsi Gyula: Kötelmi jog – általános rész, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1996., 81. o.

Az 5. § b) pontja azokat vonja kötelezettként a törvény személyi hatálya alá, akik az ügyfélforgalom számára nyitva álló helyiségekben szolgáltatást nyújtanak vagy árut forgalmaznak. Az Indokolás szerint itt is nyilvános jellege miatt vonta a jogalkotó e jogviszony-típust az Ebktv. szabályozási körébe. Ennek indoka, hogy az egyéneknek a különböző fizikai és kulturális javakhoz való megkülönböztetés nélküli hozzáférésehez fűződő joga sem érvényesülhetne megfelelően a személyi hatály ilyen irányú bővítése nélkül. A Legfelsőbb Bíróság által közzétett eseti döntés szerint⁵³ a bíróság nem fogadta el az alperes azon érvét, hogy a felpereseknek az általa üzemeltetett szórakozóhelyre való belépését nem cigány származásuk, hanem klubtagságuk hiánya miatt tagadták meg. A Legfelsőbb Bíróság leszögezte: a keresetben a felperesek nem azt sérelmezték, hogy tagsági viszony vagy meghívás hiányában őket nem engedték be, hanem azt, hogy a bejutást olyan feltételhez kötötték, amelynek teljesítését népcsoporthoz való tartozás szerint biztosították az érdeklődőknek. A felpereseket tehát cigány származásuk miatt ezzel megsértette a Ptk. 76.§-ában biztosított személyhez fűződő jogaikat.

A hitelintézetek tevékenysége az Ebktv. 5. § a) és b) pontja alapján esik a törvény hatálya alá. A hitelintézetek által nyújtott szolgáltatások körét az erre vonatkozó jogszabály pontosan meghatározza. A tevékenységi körök egy részének gyakorlásához elengedhetetlenül szükséges, hogy az az ügyfélforgalom számára nyitva álló helyiségekben történjék (pl. pénzforgalmi szolgáltatások nyújtása, letéti szolgáltatás, széfszolgáltatás), más tevékenységi körökhöz pedig az szükséges, hogy a hitelintézet előre meg nem határozott személyek számára szerződés kötésére ajánlatot (vagy ajánlattételi felhívást) tegyen (pl. betét gyűjtése és más visszafizetendő pénzeszköz – saját tőkét meghaladó mértékű – nyilvánosságtól történő elfogadása; hitel és pénzkölcsön nyújtása).⁵⁴

5. § c) pont

Az Ebktv. 5. § c) pontja alapján szintén köteles az egyenlő bánásmód követelményének betartására az állami támogatás felhasználása során létrejövő jogviszonyai tekintetében az állami támogatásban részesülő egyéni vállalkozó, jogi személy, illetve jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet. Az Indokolás szerint „a c) pont esetében az állami támogatás ténye indokolja a követelmény megtartásának kötelezettségét”. Tehát hiába magánjogi szereplő például az egyéni vállalkozó, az állami támogatás fejében a jogalkotó szigorúbb feltételeket támaszt vele szemben, legalábbis a támogatás felhasználása során létrejövő jogviszonyok tekintetében.

Az állami támogatások felhasználásának diszkrimináció-mentességét törekszik erősíteni az Áht. is, amelynek értelmében eleve csak akkor nyújtható támogatás a központi költségvetésből, és az elkülönített állami pénzalapokból, ha a támogatás iránti kérelem benyújtója megfelel a „rendezett munkaügyi kapcsolatok” követelményének.

Az Áht. 15. § (9) bekezdése szerint a munkáltató munkaügyi kapcsolatrendszere akkor minősül rendezettnek, ha – többek között – a munkáltatóval szemben a Met. 3. §-a (1) bekezdése d) pontja vagy az Ebktv. alapján az egyenlő bánásmód követelményének betartásáról rendelkező szabályok megsértése miatt a támogatás igénylésének időpontját megelőző két éven belül meghozott jogerős és végrehajtható közigazgatási határozat, illetőleg – a határozat bírósági felülvizsgálata esetén – jogerős bírósági határozattal elbírált közigazgatási határozat nem szabott ki munkaügyi, más közigazgatási vagy szabálysértési bírságot vagy munkaügyi bíróság nem állapított meg jogsértést. Erről a tényről az Egyenlő Bánásmód Hatóság állít ki hatósági bizonyítványt.

⁵³ Legfelsőbb Bíróság EBH 2002. 625. számú eseti döntése

⁵⁴ Lásd még 10.007/2/2006. számú Tanácsadó Testületi állásfoglalást, amely jelen állásfoglalás elfogadásával egyidejűleg hatályát veszti.

5. § d) pont

Az Ebktv. a „munkáltató” magán- vagy közjogi természetére való tekintet nélkül hatálya alá vonta a foglalkoztatási jogviszonyokat, a munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyokat, és az ezekkel összefüggő egyéb jogviszonyokat.⁵⁵

Noha az Indokolás szerint „az 5. § d) pontja nem jelent változást a jelenlegi [azaz a törvény hatálybalépését megelőző] szabályozáshoz képest, mivel az Mt. 5. §-a e jogviszonyok tekintetében a hátrányos megkülönböztetés tilalmát jelenleg is előírja”, valójában újdonsága a szabályozásnak, hogy az egyenlő bánásmód követelményét a munkaviszonyon és ahhoz hasonló egyéb jogviszonyokon túl, a munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyokra, így a munkavégzésre irányuló vállalkozási és megbízási szerződés alapján létrejött jogviszonyokra is kiterjesztette, ezzel megteremtve többek között az úgynevezett kényszervállalkozók fokozott védelmét is.

A gyakorlatban kérdésként merülhet fel, hogy a foglalkoztatási jogviszony alanyai közt megvalósuló diszkrimináció, így elsősorban a zaklatás⁵⁶ fennállása esetén valójában ki az, aki a bíróság vagy hatóság eljárása alá vonható.

Foglalkoztatási jogviszony vagy munkavégzésre irányuló egyéb jogviszony keretei közt megvalósuló zaklatás esetén – a törvény tárgyi hatálya folytán – rendszerint a munkáltató vonható eljárás alá, a magánszemélyek egymás közti viszonyára ugyanis a törvény hatálya általában nem terjed ki. A jogellenesség alapja ebben az esetben a munkáltató nemtevése vagy mulasztása lehet, így ennek függvényében lehet vizsgálni a munkáltató védekezését (kimentési bizonyítását) is.

A törvény hatálya alól kivett jogviszonyok

Ezekben a jogviszonyokban a törvény szabályait akkor sem kell betartani, ha egyébként a törvény személyi vagy tárgyi hatálya kiterjedne.

Az Ebktv. törvény hatálya nem terjed ki⁵⁷ **a)** a családjogi jogviszonyokra, **b)** a hozzátartozók közötti jogviszonyokra, **c)** az egyházi jogi személyeknek az egyházak hitéleti tevékenységével közvetlenül összefüggő jogviszonyaira, valamint **d)** e törvény 4. §-ának, azaz személyi hatályának alkalmazása során – jogszabály eltérő rendelkezése hiányában – a társadalmi szervezetek, a jogi személyek, valamint a jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetek tagjai közötti, a tagsággal összefüggő jogviszonyokra. Ez utóbbi kitétel **a tagsági jogviszony létesítése és megszüntetése**, valamint – a közalapítványok kivételével – a 4. § e) pontja szerinti szervezetek (a közalapítványok, a köztestületek, valamint munkavállalók és munkáltatók érdekképviselői szervezetei) esetében a tagsági és a részvételi jogok gyakorlása, továbbá **b)** a 8. § j) pontjában meghatározott tulajdonság (politikai vagy más vélemény) kivételével a pártok jogviszonyai vonatkozásában nem alkalmazható.

Ezekben az esetekben a jogviszonyokra nem terjed ki az egyenlő bánásmód követelménye, még akkor sem, ha az előző rendelkezések hatálya alá esnének. A jogszabályhoz fűzött miniszteri indokolás szerint a családjogi jogviszonyok, a hozzátartozók közötti jogviszonyok, valamint egyes esetekben a szervezetek belső jogviszonyai olyan szorosan függenek össze a természetes személyek vagy a szervezetek privátautonómiájával, hogy e jogviszonyok tekintetében az egyenlő bánásmód követelményének érvényesülésénél

⁵⁵ Ezek részletes elemzését lásd a 3. §-hoz fűzött kommentárban.

⁵⁶ Ebktv. 10. § (1) bekezdése.

⁵⁷ Ebktv. 6. §-a

nagyobb érdek fűződik a privátautonómia által védett szféra háborítatlanságához. Számos olyan körülmény és motiváció lehet jelen egy család belső viszonyaiban, aminek feltárása gyakorlatilag lehetetlen kívülálló személyek számára.

A családjogi jogviszonyok

A Családjogi törvény nem határozza meg kifejezetten a család fogalmát, a jogszabály a rokonság és a házasság fogalmát használja. Szociálpszichológiai értelemben a család egymást támogató, egymásra utalt, egymásért felelős, egymással tartós érzelmi és gazdasági közösségben együtt élő személyek közössége. Családi kapcsolatot – szűkebb, hatályos jog szerinti értelmezésben – jobbra házasság (bejegyzett élettársi kapcsolat) vagy leszármazás alapíthat meg (kivételesen egyéb jogi aktus, így például az örökbefogadás is).

Házasságot két különemű, házasságban nem élő, nem teljesen cselekvőképtelen, általában nagykorú személy köthet érvényesen, megfelelő alakiságok megtartása mellett.⁵⁸

Bejegyzett élettársi kapcsolat akkor jön létre, ha az anyakönyvvezető előtt együttesen jelenlévő két, tizennyolcadik életévét betöltött, azonos nemű személy személyesen kijelenti, hogy egymással bejegyzett élettársi kapcsolatot kíván létesíteni.⁵⁹

Egyenesági a rokonság azok között, akik közül az egyik a másiktól származik. (felmenők, leszármazók) Oldalágon rokonok azok, akiknek legalább egy közös felmenő rokonuk van, ők maguk azonban egyeneságon nem rokonok (testvérek, unokatestvérek, nagybácsik, nagynénik stb.).⁶⁰

Az örökbefogadás az örökbefogadó, valamint annak rokonai és az örökbefogadott között családi kapcsolatot létesít.⁶¹

A hozzátartozók közötti jogviszonyok

A *polgári jog szempontjából a hozzátartozók körét* a Polgári Törvénykönyv pontosan meghatározza. Ennek értelmében közeli hozzátartozók: közeli hozzátartozók: a házastárs, a bejegyzett élettárs, az egyeneságbeli rokon, az örökbefogadott, a mostoha- és neveltgyermek, az örökbefogadó-, a mostoha- és a nevelőszülő, valamint a testvér; hozzátartozó továbbá: az élettárs, az egyeneságbeli rokon házastársa, bejegyzett élettársa, a jegyes, a házastárs, a bejegyzett élettárs egyeneságbeli rokona és testvére, valamint a testvér házastársa, bejegyzett élettársa.⁶²

Élettársi kapcsolat áll fenn két olyan házasságkötés vagy bejegyzett élettársi kapcsolat létesítése nélkül közös háztartásban érzelmi és gazdasági közösségben (életközösségben) együtt élő személy között, akik közül egyiknek sem áll fenn mással házassági életközössége, bejegyzett élettársi életközössége vagy élettársi kapcsolata, és akik nem állnak egymással egyenesági rokonságban vagy testvéri, féltestvéri kapcsolatban.⁶³

A nem pontosan körülírható család-fogalom alkalmazhatóságát megkönnyíti a hozzátartozók körének kizárása a törvény hatálya alól. Látható, hogy a két csoport jelentős része egybeesik, így számos értelmezési kérdés megoldódik.

⁵⁸ 1952. évi IV. törvény a házasságról, a családról és a gyámságról 2-10. §, továbbiakban: Csjt.

⁵⁹ 2009. évi XXIX. törvény a bejegyzett élettársi kapcsolatáról, az ezzel összefüggő, valamint az élettársi viszony igazolásának megkönnyítéséhez szükséges egyes törvények módosításáról

⁶⁰ Csjt. 34. § (1) bekezdés.

⁶¹ Csjt. 46. §.

⁶² Ptk. 685. §. b) pontja

⁶³ Ptk. 685/A §

Így is kérdéses lehet azonban, hogy a távolabbi rokonság milyen foka esetén lehet még jogi értelemben családról beszélni. Habár elméletinek látszik a kérdés, előfordulhat például, hogy egy ingatlan nyilvános vételi ajánlata körül támad vita távoli rokonok közt, ami nehéz helyzetbe hozhatja a jogalkalmazót.

Az egyházi jogi személyeknek az egyházak hitéleti tevékenységével közvetlenül összefüggő jogviszonyai

Az egyházi jogi személy fogalmát a lelkiismereti és vallásszabadságról szóló törvény adja meg, így ennek minősülnek a Magyarországon nyilvántartásba vett egyházak és ezek jogi személyiséggel rendelkező szervezeti egységei.⁶⁴ Az egyházi fenntartású intézmények nem osztják a fenntartó jogi sorsát: így az iskolák, kórházak jogviszonyaira kiterjed a törvény hatálya.

A másik, konjunktív feltétel: a hitéleti tevékenység gyakorlásával való közvetlen összefüggés. Ez jobbára a szakrális vagy ehhez közvetlenül kapcsolódó funkciók gyakorlását jelenti, az egyházak belső normái határozzák meg, melyek lehetnek ezek. Nem minősül hitéleti tevékenységgel közvetlenül összefüggő jogviszonynak, az egyháznak a nem szakrális funkciót betöltő dolgozójával létesített munkaviszonya (pl. fűtő, takarítónő.)

A törvény 4. §-ának alkalmazása során - jogszabály eltérő rendelkezése hiányában – nem terjed ki a törvény hatálya a társadalmi szervezetek, a jogi személyek, valamint a jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetek tagjai közötti, a tagsággal összefüggő jogviszonyokra

A 4. §-hoz fűzött általános felvezetőben utaltunk rá, hogy az ott felsorolt szervek minden jogviszonyukban kötelesek megtartani az egyenlő bánásmód követelményét. Ez a szakasz kivételeket fogalmaz meg: a társadalmi szervezetek (alapítványok, egyesületek, sportegyesületek) a jogi személyek és a jog személyiséggel nem rendelkező szervezetek tagjai közötti, a tagsággal összefüggő jogviszonyait kiveszi a hatály alól, azzal, hogy a tagsági jogviszony létesítésére vagy megszüntetésére ez nem vonatkozik. Egy egyesület a tagfelvétel kérdésében nem diszkriminálhat, de egyes tagjainak a többitől eltérő szavazati jogot biztosíthat, még akkor is, ha ennek külön indoka nincs. Pártok kizárólag politikai vagy más vélemény, mint védett tulajdonság alapján tehetnek különbségtételt bármely jogviszonyukban: azaz egy konzervatív világnézetű párt kizárhatja tagjai köréből a párt eszmeiségével ellentétes nézeteket hangoztató tagját.

Az Egyenlő Bánásmód Hatóság és más, az egyenlő bánásmód betartásának ellenőrzésére jogosult hatóságok hatáskörének törvényi korlátai

A hatóság nem vizsgálhatja az Országgyűlés, a köztársasági elnök, az Alkotmánybíróság, Állami Számvevőszék, az országgyűlési biztos, valamint a bíróságok és az ügyészség közhatalmi döntéseit és intézkedéseit. Ezen szervezetek által elkövetett jogsértések esetén is lehetőség van azonban arra, hogy általános hatáskörű bíróságok eljárjanak.

A közjegyzőkről szóló 1991. évi XLI. törvény 1. § (4) bekezdése értelmében: a közjegyző a jogszabály által meghatározott hatáskörében az állam igazságszolgáltató tevékenysége részeként jogszolgáltató hatósági tevékenységet végez, ugyanakkor a Ktv. 172. § (1) bekezdése szerint a közjegyzőnek a nemperes eljárás során hozott határozata a jogorvoslat szempontjából a helyi bíróság végzésével azonos hatályú.

⁶⁴ A lelkiismereti és vallásszabadságról szóló 1990. évi IV. törvény 13. §.

A bírósági szervezetről szóló törvény⁶⁵ 16. §- a szerint a Magyar Köztársaságban az igazságszolgáltatást a következő bíróságok gyakorolják: a) a Legfelsőbb Bíróság, b) az ítélőtáblák, c) a megyei bíróságok, a fővárosban a Fővárosi Bíróság (a továbbiakban együtt: megyei bíróság), d) a városi és a kerületi bíróságok (a továbbiakban együtt: helyi bíróság), e) a munkaügyi bíróság).

A közjegyző tehát általában jogszolgáltató hatóság, nem bíróság, így nincs kizárva, hogy eljárását a releváns tények szempontjából maga a Hatóság vizsgálhassa. Amennyiben azonban a közjegyző nemperes eljárást folytat le, működése a bíróságokéval esik egy tekintet alá, így a törvény hatálya kapcsán osztja a bíróságok jogi sorsát.

A végrehajtási törvény⁶⁶ rendelkezései szerint a végrehajtó eljárása - mint polgári nemperes eljárás - a bíróság eljárásával azonos.⁶⁷ Ebből következően az Egyenlő Bánásmód Hatóság és más hatóságok aktusait – az Ebktv. betartása szempontjából- nem vizsgálhatják.

A törvény időbeli hatály

A törvény 2004. január 27. napján lépett hatályba.⁶⁸ Ennek megfelelően a jogszabály alapján igényérvényesítésre akkor van mód, ha a jogsértő cselekmény az Ebktv. hatályba lépését követően történt, vagy a jogsértő állapot a hatályba lépéskor fennállt. A törvény az Ebktv. alapján indult eljárások tekintetében elévülési határidőt nem állapít meg, így az igényérvényesítésnek akkor sincs elvi akadálya, ha a cselekmény egyéb jogági szabályok alapján már elévült volna.

Ugyanakkor mennyiben az ügyfél kérelmét a jogsértő magatartás bekövetkeztétől számított egy éven túl nyújtja be, bírság kiszabására nincs lehetőség.

Az olyan esetekben, amikor a hatóság az eljárását hivatalból is megindíthatja, a hatóság az eljárásra okot adó jogsértésről való tudomásszerzését követő három hónapon túl vagy a jogsértés megtörténtét követő egy éven túl indítja meg hivatalbóli eljárását, a kérelmezettel szemben hátrányos jogkövetkezményként bírságot nem szabhat ki.⁶⁹

Egyes joghatósági kérdések

A nemzetközi magánjogról szóló törvény szerint az ember jogképességét, cselekvőképességét és általában személyi állapotát, továbbá személyéhez fűződő jogait személyes joga szerint kell elbírálni. A személyhez fűződő jogok megsértéséből származó igényekre a jogsértés helyén és idején irányadó jogot kell alkalmazni; ha azonban a kártérítés vagy jóvátétel tekintetében a sérelmet szenvedőre a magyar jog kedvezőbb, az igényt e jog szerint kell elbírálni.⁷⁰ Mivel az egyenlő bánásmód megsértése polgári jogi jellegű jogviszonyt hoz létre a felek között, a Magyarországon elkövetett jogsértésekre akkor is a magyar jog szabályait kell alkalmazni, ha az eljárás alá vont vagy az eljárást kezdeményező személy nem magyar állampolgárságú.

Budapest, 2011. március 25.

Dr.Farkas Lilla sk.

Dr. Herczog Mária sk.

Dr. Gyulavári Tamás sk.

Dr. Kárpáti József sk.

Dr. Szigeti György sk.

⁶⁵ A bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 1997. évi LXVI. törvény

⁶⁶ A bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. Törvény. (Vht.)

⁶⁷ Vht. 225. § (2) bekezdése.

⁶⁸ Ebktv. 63. § (1) bekezdés.

⁶⁹ 362/2004. (XII.26.) Korm. Rendelet. 14/B. § továbbá az ennek értelmezése tárgyában kiadott ... számú TT. Állásfoglalás.

⁷⁰ A nemzetközi magánjogról szóló 1979. évi 13. tvr. 10. §-a.